

Študijná - najmä rozborová a tvorivá činnosť vo VTEI

E. BYSTRICKÁ

V rámci študijnej činnosti informačných pracovníkov rozoznávame tri zložky, a to prieskumnú, rozborovú a tvorivú činnosť.

Frieskumnou činnosťou rozumieme sledovanie, zhromažďovanie poznatkov, týkajúcich sa údajov, slúžiacich na zistenie stavu danej problematiky. Druhy prieskumu sú rôzne, a to podľa toho, aké poznatky skúmame a za akým účelom ich zisťujeme (prieskum sociologický, prieskum v rôznych odvetviach priemyslu, kultúry, štatistiky atď.).

V útvaroch VTEI sa obvykle robí informačný prieskum, ktorý sa delí na dve hlavné skupiny (bibliografický a faktografický) a každá z týchto skupín sa delí na ďalšie druhy. V tejto práci sa venujeme druhým dvom zložkám študijnej činnosti, a to rozborovej a tvorivej.

Rozborová činnosť môže byť len zistenie stavu danej problematiky, príp. zistenie určitých skutočností, údajov, ich vzájomných vzťahov alebo taktiež výsledky analýzy možno odovzdať vo forme nejakého písomného elaborátu.

Rozborovú činnosť nemusia robiť len informačné strediská, často sa robí v iných útvaroch, robia si ju napr. niekedy riadiaci a tvoriví pracovníci sami, príp. niektoré oddelenia (plánovacie, odbyť atď.). Títo sa potom samozrejme obracajú na ich informačné strediská za účelom získania podkladov, príp. už hotových rešerší.

Prvoradým účelom rozborovej činnosti je zabezpečenie informácií vedúcim, riadiacim a výskumným pracovníkom. Títo potom na základe poskytnutých prameňov môžu riešiť dané úlohy. Informácie musia byť optimálne, objektívne, presné, adresné, účelné a včasné. Nie je správne, ak sa poskytne záplava informácií, ktoré by patričných pracovníkov len zatažovali, a na druhej strane ani nekompletné informácie nespĺnia účel.

Pri pracovnej zaťažovanosti vedúcich pracovníkov, ako i pri zohľadnení tej skutočnosti, že výskumný pracovník má byť pracovníkom tvorivým, je samozrejmé, že došlo k nutnej delbe práce, že sa vytvorili útvary, ktorých pracovnou náplňou sa stalo spracovávanie informačných podkladov.

Písomné rozborové práce — výsledky rozborovej činnosti majú mnoho ráz podstatný význam pri riešení veľmi závažných technicko-ekonomických úloh. Rozborovú činnosť by mali robiť len takí pracovníci, ktorí sú na potrebnej odbornej výške. Často ide o také rozborové práce, ktorým ako podkladový materiál slúži hlavne zahraničná literatúra, preto je nutné, aby títo pracovníci mali aj pri-

merané jazykové znalosti. Pravda, nestačí, ak pracovník ovláda dotýčny cudzí jazyk, je veľmi dôležité, aby ovládal i potrebnú odbornú terminológiu. Žiaľ, túto podmienku nespĺňa veľmi veľa pracovníkov VTEI. Ďalej záleží i na tom, o akú rozborovú činnosť ide. Ak ide o vyššie formy, (študijno-výskumné správy atď.) a ak majú dosahovať patričnú úroveň, je bezpodmienečne nutné, aby rozborovú činnosť robili študijní technici alebo študijní inžinieri s patričným odborným vzdelaním a rozhľadom.

Druhy rozborovej činnosti sú rôzne, ako aj ich priebeh a výsledky. Napríklad z hľadiska pracovného postupu jednak na spracovanie získaných informácií, ich zhodnotenie alebo vypracovanie záverov vo forme písomných elaborátov. Z hľadiska ich časového trvania možno rozlišovať za prvé, priebežnú rozborovú činnosť, ktorá môže byť periodická alebo neperiodická, a za druhé, jednorazovú rozborovú činnosť.

Co sa týka druhov výsledkov rozborovej činnosti, líšia sa niekedy len formálnou úpravou alebo názvom, niekedy spôsobom spracovania ich obsahu.

Z hľadiska rôznych druhov spotrebiteľov rozoznávame:

rozborov určené pre ústredné orgány, pre vedecké a výskumné ústavy, pre rôzne riadiace orgány národného hospodárstva, pre výrobné podniky a závody. Ďalej rozborov pre riadiacich, operatívnych, vedeckých, technických a ekonomických pracovníkov. Všetka činnosť, ako aj formy rozborov majú určitú všeobecnú charakteristiku. Rozborová činnosť nie je nejaká krátkodobá práca, predstavuje činnosť dlhotrvajúcu, pri ktorej treba zachovať určitý systém, určité zásady a postup. Ak sa už daná problematika riešila, treba uplatniť už známe poznatky a údaje, použiť faktografický a dokumentačný fond, ktorý sa v informačnom útvere nachádza.

Obvykle pri rozborovej činnosti rozoznávame nasledovné etapy: prípravné štádium, v ktorom si stanovíme presný plán, druhé štádium je vlastná rozborová činnosť, (zhmutie a výber informácií) kvantitatívne a kvalitatívne vyhodnotenie údajov a ich spracovanie a tretie, konečné štádium je záverečné, v ktorom sa zhrnú výsledky rozborovej činnosti. Rozbor spočíva vo vyhodnotení údajov a na základe tohto vyhodnotenia sa navrhne riešenie danej problematiky, robia sa príslušné závery. Výsledky rozborov sa môžu predkladať v rôznej forme, napr. ako študijno-výskumné správy, technicko-ekonomické rozborov, prehľadové správy, porovnávacie tabuľky, diagramy atď. Tieto rozborové štúdie všeobecne obsahujú vedecké, technické a ekonomické zdôvodnenie nejakej riadiacej alebo tvorivej činnosti. Majú obsahovať najnovšie a najpokrokovejšie poznatky z vedy a techniky z príslušného odboru.

K študijným správam v širšom slova zmysle počítame informačné spravodaje, informačné správy pre zahraničné cesty, situačné (prieskumové) správy a cestovné správy.

K rozborovým štúdiám patria všetky štúdie, spracovávané v rámci informačnej činnosti, ktoré spracujú danú problematiku nielen tým, že ju popisujú, ale i tým, že sa určitým tvorivým spôsobom hodnotí. K týmto typom výsledkov rozborovej činnosti zaraďujeme: prehľadové a porovnávacie, perspektívne štúdie, technicko-ekonomické rozborov a študijno-výskumné správy.

Prehľadové, prípadne porovnávacie štúdie podávajú prehľad o určitej problematike (pokrok v technike atď.). Výhľadové štúdie rozoberajú perspektívy technicko-ekonomickej úrovne danej problematiky a snažia sa určiť smer vývoja príslušného odvetvia, techniky atď. Technicko-ekonomické rozborov ob-

sahujú mimo informatívnych častí navyiac hodnotenie zisteného stavu i pravdepodobný vývoj a návrhy na príslušné riešenie úlohy.

Najvyššou formou rozborových štúdií je študijno-výskumná správa. Názory odborníkov na to, čo všetko má obsahovať, respektíve aká má byť metodika práce a prístup študijného technika k tejto rozborovej činnosti, sa rozchádzajú.

Výsledky ako i kvalitu Š-VS určujú mnohé faktory. Predovšetkým záleží na tom, aký účel má plniť. Či správa má obsahovať vlastné teoretické riešenie príslušnej úlohy, ktorá už nevyžaduje ďalšiu výskumnú a vývojovú činnosť. Takúto správu obvykle spracúvajú informačné strediská výskumných ústavov alebo výskumných stredísk. Sú to obvykle dôvody časových a finančných úspor, a preto sa radšej pristupuje k vyhotoveniu Š-VS (studijno-výskumná správa) ako k vlastnému riešeniu úlohy – experimentálnemu výskumu v laboratóriách, prevádzkach atď. Väčšinou však ide o úlohy technicko-organizačného alebo teoretického charakteru.

Iným druhom Š-VS je zhrnutie poznatkov, ako i návrh, ktorý sa urobí na základe známych prístupných a dostupných literárnych zdrojov pred riešením nejakého problému, nejakej výskumnej úlohy. Takáto študijno-výskumná správa tvorí vlastne prvú etapu riešenia výskumnej úlohy a obvykle sa končí oponentúrou, a až po jej schválení sa pristúpi k riešeniu danej úlohy.

Študijno-výskumná správa udáva už vlastné riešenie úlohy a udáva koncepciu a smer, ktorým sa má výskum a vývoj uberať, prípadne už konkrétne navrhne priamo zavedenie nových, progresívnych techník, technológií, alebo výrobu nového výrobku, zariadenia atď.

Na našom pracovisku (OBIS pri Výskumnom ústave potravinárskom) už 8 rokov pracovníci informačného strediska spracúvajú študijno-výskumné správy. Ide najmä o navrhovanie a oboznamovanie sa s novými, progresívnymi spôsobmi uchovy potravín. Metodika práce na týchto Š-VS sa menila a časom sa veľmi zdokonaľovala. Aplikovali sa vždy nové poznatky z metodiky práce z iných informačných pracovísk z ČSSR, ako i zo zahraničia.

Študijný technik poverený vypracovaním Š-VS je v najužšom pracovnom kontakte s výskumným pracovníkom, ktorému správa má slúžiť. Problematiku predjednáva, konzultuje, takže sa nemôže stať, že užívateľ, v tomto prípade výskumný pracovník, nakoniec nedostane tie podklady, ktoré očakával. Priamočiare ovplyvňuje výsledok práce študijného technika jednak jeho odborná výška, jazykové znalosti, jeho organizačné schopnosti, možnosť, prípadne prístupnosť potrebných literárnych fondov, ale na druhej strane i presnosť formulovania požiadaviek výskumného pracovníka atď.

Študijno-výskumnú správu nesporne možno zaradiť už do tvorivej činnosti VTEI. Je známe, že pojem tvorivej činnosti nie je jednoznačný, jednak časom sa menil, jednak rôzne sa chápe. Úlohou objasnenia tvorivej činnosti vo VTEI treba hlavne zdôrazniť tú okolnosť, že informačná služba nie je vždy len služba, a že ju možno zaradiť niekedy, a to podľa druhu poskytovaných informácií, i do tvorivej činnosti. Pri tvorivej činnosti informačného pracovníka neplatí nijaký všeobecný návod a postup pri spracovaní tvorivých dokumentov. Tvorivá činnosť môže mať veľmi rozmanitý charakter. Napríklad do kategórie tejto činnosti vo VTEI patrí i spolupráca informačných pracovníkov v rámci tvorivých riešiteľských kolektívov. Prax, žiaľ, ukazuje, že mnoho ráz tohto uznania sa informačným pracovníkom nedostáva napriek tomu, že mnoho ráz majú veľmi dôležitý podiel pri riešení výskumných úloh. Formy, ktorými sa rieše-

nia zúčastňujú, sú rôzne. Či je to už vyhotovenie rešerší, Š-VS, alebo poskytovania literárnych podkladov inými formami.

Informační pracovníci často vypracovávajú dokumenty, ktorých obsah, a najmä závery prinášajú niečo nové (pôvodné odborné články, už uvedené Š-VS, vypracovanie nejakého vynálezu, zlepšovacieho návrhu, vypracovanie scenárov pre film alebo odbornú výstavu). Sú to práce, pri ktorých treba najprv urobiť prieskumnú činnosť, prípadne rozbor danej problematiky, takže tvorivá činnosť je potom výslednicou týchto predchádzajúcich činností.

Prv, ako pristúpime k tvorivej činnosti, treba si uvedomiť to, že pri dnešnom stave pokroku vedy a techniky nie je možné robiť túto činnosť, ak sa dotýčny pracovník neoboznámi so skutočným stavom danej problematiky, nezistí, či úloha už nebola riešená, prípadne v akom štádiu riešenia sa nachádza.

Najťažšou staťou celej študijnej práce je záver, ku ktorému sa dôjde na základe analýzy stavu problematiky, predpokladaním perspektívy jej vývoja a navrhovaním toho najlepšieho riešenia. Po správnom odhade ďalšieho vývoja sa pristupuje k novej koncepcii pre riešenie problému. Táto koncepcia obsahuje postup činnosti, postup riešenia, má byť zjavná v celej správe a ak sa správne postupuje, v závere má sa dospieť ku konkrétnemu návrhu na riešenie problému. Musia sa navrhovať len reálne možnosti, lebo len tak môže byť koncepcia realizovaná.

Ak chceme, aby v tvorivej činnosti sa dosiahli dobré výsledky, treba mať niektoré predpoklady, napr. osobné, vecné a organizačné, čo samozrejme neplatí len pre pracovníkov VTEI, ale i pre všetkých pracovníkov vo vede a technike, od ktorých sa očakáva tvorivá činnosť.

Záverom k študijnej činnosti v útvaroch VTEI snáď len toľko, že úlohy, ktoré vyplývajú z dvoch vládnych uznesení a smerníc pre informačných pracovníkov, sú plnené len vo veľmi obmedzenom meradle. Príčin je niekoľko. Je to najmä nedostatočný počet študijných technikov, čo je zapríčinené hlavne tým, že nie sú dostatočne a správne finančne odmeňovaní. Veď, ak má byť študijný technik skutočne na patričnej odbornej výške, požadujú sa od neho okrem odborných znalostí i patričné jazykové znalosti, organizačné schopnosti, správny prístup k užívateľovi atď. To je jedna stránka veci. Prípadne sú študijní technici zafazovaní inými, do ich pracovnej náplne nezapadajúcimi administratívnymi, netvorivými prácami. Niektoré organizácie ani nepočítajú a nenárokuju si na prácu tohto druhu informačných pracovníkov. Najmä na mnohých výskumných ústavoch je ten stav vypuklý a mnoho ráz sa stáva, že výskumný pracovník, ktorý síce je na patričnej odbornej výške, ale nemá dostatočné jazykové znalosti a nie je oboznámený s metodikou práce vo VTEI, prípadne s najnovšími, progresívnymi metódami tejto práce, zbytočne stráca mnoho času na práce, ktoré by mu v kratšom čase mohol urobiť informačný pracovník a vzhľadom i na horeuvedené skutočnosti kvalitnejšie.

V novej sústave riadenia nášho národného hospodárstva bude jasné, že sa budú musieť zlepšiť predpoklady pre činnosť informačných stredísk. Bude treba ich materiálne a personálne lepšie vybaviť, spoločensky lepšie ohodnotiť ich činnosť. Veď niet o tom pochybnosti, že činnosť informačných stredísk, ak sa správne vykonáva a hlavne, ak sú vytvorené aj predpoklady, je vysoko efektívna a ako dôležitý článok pokroku vedy a techniky môže byť značným prínosom pre zlepšenie nášho národného hospodárstva.

S ú h r n

Rozborová a tvorivá činnosť v útvaroch vedecko-technických informácií, ktorej cieľom je zabezpečovanie informácií vedúcim, riadiacim a výskumným pracovníkom. Druhy tejto činnosti, jej priebeh a výsledky. Rozborové štúdie, najmä študijno-výskumné správy, metodika ich vypracovania.

Разборная и творческая деятельность во ВТЕИ

Выводы

Разборная и творческая деятельность во формированиях научно-технических информаций целью которой является обеспечение информаций для ведущих, руководящих и научных сотрудников. Виды этой деятельности, ход работы и результаты. Разборные статьи, особенно научно-исследовательские отчеты, метод их разработки.

RESEARCH activity, mainly analytic and inventive work in departments for scientific and technical informations

Résumé

Analytical and creative work in departments for scientific and technical informations, to provide informations for the directing, executive and research personnel.

Various kinds of this activity, the course and the results of it. Analytical studies, especially reports on studies combined with research, and methods of their elaboration.